

Home & Away

Uitwisselingsstudenten begeleiden op afstand

Samenvatting en aanbevelingen

1. Inleiding

Studentenmobiliteit en interuniversitaire uitwisselingsprogramma's nemen een prominente plaats in in de agenda's van beleidsmakers en onderwijsinstellingen. Mobiliteit van studenten, docenten en onderwijspersoneel is sinds jaar en dag een belangrijk kenmerk van universiteiten.

Geografische mobiliteit, fysieke mobiliteit, 'echte' mobiliteit, ... zijn verschillende termen die verwijzen naar studenten en docenten in het hoger onderwijs die zich "fysiek" verplaatsen naar een andere instelling binnen of buiten hun eigen land om er voor een beperkte tijd te studeren of doceren. Er zijn verschillende types van mobiliteit. Programmamobiliteit – waarbij studenten deelnemen aan een georganiseerd mobiliteitsprogramma - wordt tegenwoordig beschouwd als de drijvende kracht achter het succes van uitwisselingen. Erasmus is waarschijnlijk het meest bekende programma maar daarnaast bestaan er nog andere: Erasmus Mundus, Tempus, Ceepus, Nordplus, ... om er maar enkele te vernoemen. Het toenemend belang van afstandsleren en e-leren heeft ervoor gezorgd dat het concept van virtuele mobiliteit sinds de tweede helft van de jaren negentig een belangrijk middel werd om internationalisering van het hoger onderwijs te stimuleren. De Europese Commissie definieert virtuele mobiliteit als volgt: "Het gebruik van informatie- en communicatietechnologieën (ICT) om dezelfde voordelen te bewerkstelligen als de fysieke mobiliteit, echter zonder de noodzaak om zich te hoeven verplaatsen." Deze definitie omvat duidelijk de twee kenmerken van virtuele mobiliteit. Virtuele mobiliteit wordt naast de reële mobiliteit van "academische pelgrims" geplaatst en draagt bij tot de internationalisering van het onderwijs door (grensoverschrijdende) samenwerking tussen verschillende onderwijsinstellingen te stimuleren. Daarnaast wordt virtuele mobiliteit gekoppeld aan de mogelijkheden die nieuwe educatieve technologieën, zoals videoconferentie, streaming media, webconferenties ... bieden om fysieke afstanden te overbruggen zonder dat de docent en/of student zich daadwerkelijk moet verplaatsen. Virtuele mobiliteit kan een waardevol alternatief bieden voor fysieke mobiliteit voor diegenen die niet de mogelijkheid hebben om deel te nemen aan een fysiek uitwisselingsprogramma. Toch wordt virtuele mobiliteit niet gezien als een vervanging voor "echte" mobiliteit. Virtuele mobiliteit wordt eerder gebruikt als aanvulling op traditionele mobiliteitsprogramma's. Door het te gebruiken tijdens de voorbereiding, begeleiding en opvolging van de fysieke

uitwisseling kan het de ervaring van de mobiele student effectiever en waardevoller maken.

Wanneer aspecten van fysieke en virtuele mobiliteit worden gecombineerd, spreken we van 'gemengde mobiliteit' of 'blended mobility' of – toegepast op het Erasmusprogramma - 'blended Erasmus'.

Het VM-BASE-project (Virtual Mobility Before and After Student Exchanges), ondersteund door het Socrates-Minerva programma (DG Onderwijs en Cultuur) van de Europese Commissie heeft het concept van 'blended mobility' verder onderzocht. Het project werd uitgevoerd door verschillende Europese hogeronderwijsinstellingen, -netwerken en studentenorganisaties. De verschillende betrokkenen in het uitwisselingsproces werden samengebracht en in verschillende proefprojecten werd onderzocht hoe studenten en docenten gemengde mobiliteit kunnen gebruiken om de fysieke uitwisseling te verrijken en tot betere ervaring voor iedereen te komen.

Deze samenvatting introduceert de basisconcepten, studies, activiteiten en proefcursussen die door de VM-BASE-partners gerealiseerd werden en geeft een overzicht van de belangrijkste aanbevelingen en lessen die getrokken werden tijdens het project. We hopen dat ze nuttig zijn voor iedereen die betrokken is bij studentenmobiliteit.

2. Stand van zaken in het virtueel ondersteunen van uitwisselingsstudenten

In de beginfase van het VM-BASE-project werd een studie uitgevoerd om een overzicht te krijgen van de stand van zaken in het virtueel ondersteunen van uitwisselingen voor zowel inkomende als uitgaande (Erasmus)studenten. De studie onderzocht de volgende thema's: informatie die beschikbaar is voor uitwisselingsstudenten, selectie van studenten, flexibele evaluatiemethodes, voorbereiding op het vlak van taal en cultuur, (e-)coaching, en evaluatie en feedback over de uitwisseling. De methodologie die voor deze studie gehanteerd werd, omvat een literatuurstudie en een rondvraag binnen de partnerinstellingen van VM-BASE.

De studie geeft aan dat zowel de ondersteuning van, als de diensten voor inkomende en uitgaande studenten sterk verschillen. Gewoonlijk wordt er veel meer aandacht besteed aan de inkomende dan aan de uitgaande studenten.

Daarnaast zijn er ook verschillen tussen de partnerinstellingen. De manier waarop studenten ondersteund kunnen worden, wordt onder meer beïnvloed

door de grootte en de structuur van de organisatie en het aantal uitwisselingsstudenten. Kleinere instellingen met minder studenten zijn doorgaans beter in staat om hun studenten te ondersteunen en om nieuwe activiteiten uit te proberen dan grotere instellingen met meer uitwisselingsstudenten. Voor wat betreft de structuur van de organisatie zijn niet-universiteiten in het algemeen flexibeler in hun activiteiten en gemakkelijker in staat zijn om een persoonlijke ondersteuning en begeleiding aan te bieden aan hun studenten. De uitwisselingsprogramma's zelf zijn daarentegen minder makkelijk aan te passen.

De website van de instelling is een belangrijk instrument voor het verspreiden van informatie en voor het promoten van de identiteit van de instelling naar het grote publiek. Studenten vinden in het algemeen dat de nodige informatie niet tijdig verschaft wordt. Een belangrijke tekortkoming hier is dat in een aantal gevallen is er overigens enkel in de lokale taal informatie beschikbaar is en niet in het Engels.

De selectie van studenten wordt meestal georganiseerd door de uitzendende instelling. De belangrijkste selectiecriteria zijn academische achtergrond, studieresultaten, persoonlijkheid en motivatie. In een aantal gevallen zijn de selectiecriteria enkel gebaseerd op studieresultaten. Dat is jammer, want erg gemotiveerde studenten die minder succesvol waren in hun studies kunnen op deze manier niet in het buitenland studeren.

Zowel de ondersteuning op het vlak van taal en cultuur als de beschikbaarheid van (e-)coaching varieert tussen de partnerinstellingen. Taaltesten zijn zo goed als onbestaande. Slechts één partnerinstelling gaf aan dat een officiële verklaring van de student, waarin aangegeven wordt dat hij/zij een voldoende kennis van het Engels heeft, vereist is.

Het gebrek aan ondersteuning en virtuele instrumenten in de fase na de uitwisseling is ook een algemeen probleem. Studenten worden vaak vergeten na de uitwisseling, hoewel ook in deze laatste fase begeleiding raadzaam is. De erkenning van de studies, ondersteuning bij de thuiskomst, de zogenaamde omgekeerde cultuurschok en het verzamelen van feedback over de uitwisseling zijn elementen die duidelijk voor verbetering vatbaar zijn. Verder zouden ook alternatieve evaluatiemethodes vaker gebruikt kunnen worden.

3. Het bepalen van de behoeften van studenten en docenten betrokken in internationale studentenuitwisselingen

Naast de stand van zaken, werd ook een behoefteonderzoek uitgevoerd om de noden en vereisten van studenten en docenten te identificeren in de verschillende fases van een internationale studentenuitwisseling (voor, tijdens en na de uitwisseling). De methodologie die voor deze studie gehanteerd werd omvat enerzijds een literatuurstudie. Anderzijds werd, informatie verzameld via vragenlijsten, interviews en het raadplegen van bestaande bronnen bij de VM-BASE-partnerinstellingen.

De studie bevestigt dat de motivatie van studenten om een internationale studentenuitwisseling te doen sterk verschilt. Niet-Erasmusstudenten zijn doorgaans meer academisch georiënteerd dan Erasmusstudenten. Voor deze laatste groep zijn het ontmoeten van nieuwe mensen, het oefenen van een vreemde taal en het leven in een ander land belangrijker. Het is echter in beide gevallen duidelijk dat de motivatie een belangrijke invloed heeft op de noden van de studenten.

Het tijdig verschaffen van correcte informatie is iets dat zowel studenten als docenten erg waarderen. Beide groepen hebben ook interesse in wederzijdse communicatie en het organiseren van gezamenlijke activiteiten vóór de uitwisseling. Docenten in het bijzonder zijn erop gebrand om hun studenten al voor hun aankomst te leren kennen. Na de uitwisseling worden contacten meestal onderhouden via alumniorganisaties. Toch is de betrokkenheid van studenten in alumniactiviteiten eerder beperkt. Contacten met andere (uitwisselings)studenten worden meer gewaardeerd.

Continu steun en begeleiding vanuit de thuisinstelling worden erg geapprecieerd door de studenten. Toch ontbreekt dit vaak. Studenten hebben het gevoel dat ze alleen zijn en dat niemand zich om hen bekommert wanneer ze in het buitenland zijn. Er zou dan ook veel meer aandacht besteed moeten worden aan de communicatie met de thuisinstelling.

Vorbereiding op het vlak van cultuur en taal vinden studenten en docenten ook noodzakelijk. Over de cultuurschok, maar ook over de omgekeerde cultuurschok wordt zelden gepraat. Een goede taalvorbereiding en -ondersteuning wordt benadrukt door verschillende docenten. De taalkennis van studenten haalt op dit moment niet altijd het gewenste niveau, wat deels een gevolg is van het feit dat vooraf geen certificaat gevraagd wordt. Ook studenten lijken taaltesten, althans tot op zekere hoogte, te waarderen.

Tot slot mogen we niet vergeten dat studenten in de eerste plaats in het buitenland zijn om te studeren. Veel van de noden die studenten en docenten hebben, zijn gerelateerd aan hun studie. De top drie van bezorgdheden die studenten en docenten aankaarten, hebben te maken met de erkenning van hun studies, de beoordeling (toekennen van punten), en de beschikbaarheid van cursussen voor uitwisselingsstudenten. Ook de toegang van studenten tot de interne diensten van de instelling voor en na de uitwisseling is van uitermate groot belang.

4. Prototypes en proefprojecten voor de verschillende fases van het uitwisselingsproces

4.1 E-coachen van uitwisselingsstudenten

Door de internationalisering van het hoger onderwijs en formules als deeltijds onderwijs, gebeurt het steeds meer dat studenten begeleid moeten worden op een afstand. Voor uitwisselingsstudenten in het bijzonder is face-to-face coaching vaak moeilijk in de praktijk te brengen vanwege de geografische afstand tussen docenten, studenten en medewerkers van het International Office. Nieuwe technologieën en elektronische communicatiemedia bieden tegenwoordig de mogelijkheid om het coachingsproces op een afstand te ondersteunen en laten toe dat docenten van de thuis- en de gastinstelling de student gezamenlijk door het uitwisselingsproces begeleiden.

In studies over online leren en onderwijs bestaan er verschillende termen die het proces beschrijven. Het VM-BASE consortium koos voor de term 'e-coaching'. De 'e' staat voor 'elektronisch' en verwijst uiteraard naar het feit dat de begeleiding wordt gedaan door middel van technologie. 'Coaching' verwijst naar de (persoonlijke) begeleiding die nodig is in het hele proces. Informatie- en communicatietechnologieën kunnen in het onderwijs niet gebruikt worden zonder aan het menselijke aspect te denken. Het gebruik van ICT impliceert niet dat de leraar automatisch vervangen wordt door één of andere technologie. Integendeel, de docent en/of begeleider blijft belangrijk en relevant.

Het gebruik van ICT brengt wel een fundamentele verschuiving teweeg in de onderwijs/leermethode: de deskundige/instructeur wordt moderator/coach. Het gaat niet langer om de overdracht van kennis of inhoud, maar meer en meer om het creëren van de juiste context hiervoor.

Het is ook niet alleen het onderwijzend personeel dat de rol van e-coach voor uitwisselingsstudenten kan opnemen, maar ook externe docenten of deskundigen, collega-studenten, Erasmuscoördinatoren in de faculteiten, of medewerkers van het International Office.

E-coaching is een nieuwe competentie die bijzondere vaardigheden vereist. Een e-coach moet interdisciplinaire denken en zowel over menselijke als vakinhoudelijke kwaliteiten bezitten. Het VM-BASE benadrukt consortium vier belangrijke aspecten van e-coaching: technologie, organisatie, inhoud en sociaal leven.

Allereerst moeten e-coaches vertrouwd raken met de technologie en er moet ook aandacht zijn voor de gebruikers van die technologie (usability). Verder moet het leerproces worden georganiseerd: groepsactiviteiten moeten worden gepland, afspraken met studenten moeten worden gemaakt, ... En last but not least, moet er ook rekening gehouden worden met de pedagogische aspecten: de e-coach moet goed geïnformeerd zijn, zowel op sociaal als op inhoudelijk vlak. Hij/zij moet in staat zijn om verschillende soorten feedback aan de studenten te geven: inhoudelijke (informatief, reflecterend, corrigerend, ...), maar ook niet inhoudelijke (administratief, motiverend, ...). In elk van de piloten van het VM-BASE-project, werden verschillende tools en e-coachingmethoden uitgeprobeerd. Zoals reeds eerder aangegeven, was de menselijke factor een van de belangrijkste aspecten. Het succes van de activiteiten hing vaak af van het feit of de e-coach voelbaar aanwezig was. In de volgende paragrafen, worden twee VM-BASE proefcursussen voorgesteld. Beide cursussen focussen op het e-coachen van uitgaande studenten vóór, tijdens en na hun fysieke uitwisseling.

Proefproject: Go Abroad - Laurea University of Applied Sciences
Laurea University of Applied Sciences biedt haar eigen studenten diverse mogelijkheden aan om te studeren in het buitenland. Uitwisselingen worden ondersteund door voorbereidende cursussen die zowel face-to-face als online kunnen worden gevolgd. Daarenboven worden studenten ondersteund door de internationale coördinatoren van Laurea en de gastinstelling. Laurea's bestaande voorbereidende cursus voor uitgaande uitwisselingsstudenten voldeed echter niet langer aan de behoeften. Uit feedback van uitgaande studenten na hun terugkeer, bleek dat zij niet helemaal tevreden waren met de voorbereiding van hun uitwisseling. Het nieuwe project startte in januari 2007 met het analyseren van twee vragenlijsten, ingevuld door voormalige uitwisselingsstudenten.

Hieruit bleek dat meer voorbereiding vóór de uitwisseling en nog veel meer ondersteuning tijdens de uitwisseling nodig waren. De conclusie was dan ook dat de cursus de voorbereiding tot en met de evaluatie van de uitwisseling moest omvatten en in plaats van een louter voorbereidende cursus moest het een module worden over de "ondersteuning van internationale mobiliteit" in het algemeen. Uit de vragenlijsten kwam ook dat naast het contact met begeleiders en docenten ook het contact met andere uitwisselingsstudenten zeer belangrijk was. 'Blended learning', de combinatie van e-leren en contactmomenten, bleek de optimale keuze voor deze cursus. Op basis van voorgaande ideeën werd de 'Go Abroad'-module ontwikkeld, en aangeboden via het leerplatform Optima. In mei 2007 werd de cursus voor het eerst door een groep studenten gebruikt. Een tweede groep startte in de herfst van 2007.

De cursus omvat een interactief online discussieforum voor studenten vóór, tijdens en na de uitwisseling en de mogelijkheid voor e-begeleiding tijdens de uitwisseling. Studenten krijgen daarbij ook een aantal opdrachten. De studenten die het proefproject evalueerden gaven positieve feedback en waren duidelijk meer tevreden over de steun die ze kregen van hun thuisinstelling.

Proefproject: Virtual Window for Study Abroad - Universiteit van Tartu

Ongeveer 300 tot 400 studenten van de Universiteit van Tartu maken jaarlijks gebruik van de ondersteunende diensten van de centrale administratie om zich voor te bereiden op een studie in het buitenland. Zij kregen informatie via de verschillende websites van de universiteit, van een medewerker bij het International Office of tijdens een informatiedag.

Feedback van uitwisselingsstudenten gaf echter aan dat er nood was aan de ontwikkeling van een online cursus om studenten nog meer te ondersteunen bij het vinden van informatie en van een tool die het uitwisselen van ervaringen tussen toekomstige uitgaande studenten en de studenten die al in het buitenland verblijven vergemakkelijkt.

In het proefproject werden de bestaande informatiebronnen geïntegreerd in de online cursus "Virtual Window for Study Abroad". De studenten die reeds in het buitenland verbleven, werden uitgenodigd om bij te dragen als co-adviseurs door het geven van praktische tips en informatie die niet altijd besproken worden op de officiële websites of brochures.

Vermits er aan de Universiteit van Tartu meestal WebCT gebruikt wordt voor e-leren, werd ook voor deze cursus WebCT als leeromgeving gekozen. De cursus werd ontwikkeld en beheerd door de medewerkers van de International

Student Service. Ook het personeel dat advies verleent rond studeren in het buitenland, voegde informatie toe aan de online cursus maar bleef tegelijkertijd ook nog face-to-face advies aan studenten verlenen. De eerste studenten kregen toegang tot de cursus in februari 2008. Zij stonden op het punt om naar hun gastinstelling in het buitenland te vertrekken. De studenten die op dat moment reeds in het buitenland waren, werden gevraagd om mee te doen en actief betrokken te blijven tot eind juni (einde van de tweede ronde).

Hoewel het aantal studenten dat aanvankelijk de cursus volgde eerder bescheiden was (ongeveer 15), waren de eerste reacties positief. Het meest nuttige deel van de cursus bleek het forum waarin gediscussieerd kon worden met collega-studenten. Studenten vonden de hoeveelheid en de structuur van de aangeboden informatie over het algemeen gebruiksvriendelijk en gemakkelijk verwerkbaar. Toch waren er enkele opmerkingen over informatie die te uitgebreid en niet relevant was.

Ook de tweede ronde van de cursus, gestart in april 2008 en met ongeveer 180 toekomstige uitgaande studenten, was een meer dan geslaagde ervaring. Medewerkers merkten op dat er aanzienlijk minder studenten een bezoek brachten aan het International Office dan voordien het geval was.

4.2 Virtuele Mobiliteit vóór een fysieke uitwisseling

De twee piloten die hierboven beschreven werden, zijn twee voorbeelden van hoe studenten beter voorbereid kunnen worden op een fysieke uitwisseling. Maar er zijn vele manieren waarop studenten zichzelf praktisch kunnen voorbereiden. Hoewel de voordelen evident lijken (docenten doen hun voordeel met beter voorbereide studenten, en de studenten zelf kunnen productiever zijn tijdens hun Erasmusverblijf) zijn echte cursussen, instrumenten en systemen om de voorbereiding van uitwisselingsstudenten te vergemakkelijken eerder zeldzaam.

Het VM-BASE-project wilde deze behoefte aanpakken en heeft daarvoor verschillende proefcursussen opgezet in drie verschillende gebieden: 'oriënterende richtlijnen', 'preselectietests' en 'voorbereidende cursussen'. In de volgende paragrafen worden een aantal van deze proefcursussen voorgesteld die inspiratie kunnen geven aan iedereen die soortgelijke activiteiten willen opzetten.

4.2.1 Oriënterende richtlijnen

Studenten krijgen vaak niet genoeg informatie voordat ze op een fysieke uitwisseling vertrekken. Dit varieert van zeer praktische informatie (informatie over het dagelijkse leven in de gastinstelling, waar bevindt zich alles op de campus, ...) tot actuele informatie over cursussen die gevolgd kunnen worden aan de gastinstelling.

Voor universiteiten en hogeronderwijsinstellingen is het dus belangrijk om inkomende studenten geactualiseerde en zo volledig mogelijke praktische en academische informatie te leveren. De volgende drie piloten van het VM-BASE-project, stellen verschillende manieren voor hoe dit soort van oriënterende informatie aan uitwisselingsstudenten gegeven kan worden.

Proefproject: Virtual Buddy System - Katholieke Hogeschool Leuven

Het Virtual Buddy System is een proefproject georganiseerd door de Katholieke Hogeschool Leuven (KHLeuven). Met dit systeem wilde KHLeuven in de eerste plaats te weten komen wat studenten tijdens hun fysieke uitwisseling precies nodig hebben (welke informatie, wanneer ze die informatie nodig hebben en door wie deze informatie best gegeven kan worden). Verder wilde KHLeuven ook de studenten van de thuisinstelling actiever betrekken in dit proces.

Daarom ontwikkelde het een 'matchmaking service' om de inkomende studenten nog voor hun aankomst aan de studenten van KHLeuven te koppelen. De internationale coördinator stelde de koppels samen en bezorgde studenten langs beide zijden de naam en contactgegevens van hun 'virtuele vriend'.

In een eerste fase liep het proefproject van oktober 2006 tot februari 2007. In deze eerste ronde werd voornamelijk e-mail gebruikt. Een jaar later werd het proefproject een tweede maal uitgevoerd. Het systeem bleef in wezen hetzelfde, maar een aantal nieuwe virtuele componenten werden toegevoegd en de studenten werden aangemoedigd om naast e-mail ook Skype en MSN als communicatiemiddel te gebruiken.

Dankzij de 'virtuele vrienden' verliep de integratie van de inkomende studenten gemakkelijker en vlotter. Vooral in de periode vóór hun aankomst en tijdens de eerste paar weken van hun verblijf voelden de inkomende studenten zich beter begeleid, en daardoor minder onzeker. Maar ook de studenten van KHLeuven staken veel op van hun 'buddy'-schap (het oefenen van vreemde talen, het opbouwen van internationale vriendschappen, ...), en dit zonder zich fysiek te verplaatsen. Tenslotte haalden ook de docenten van KHLeuven en de

medewerkers van het International Office hun voordeel uit het buddiesysteem: dankzij de 'buddies' werd hun begeleidingswerk verlicht.

Proefproject: multimediapresentatie TKK en interviews virtuele studenten - TKK

Dit proefproject werd uitgevoerd door het International Relations Office, de pr- en communicatiedienst en het Lifelong Learning Institute Dipoli (TKK Dipoli) van de Helsinki University of Technology (TKK). Het proefproject bestond uit twee delen: een multimediapresentatie over TKK en vijf interviews met studenten. Het project werd uitgevoerd in de loop van het academiejaar 2007-2008. Het doel van het proefproject was om algemene informatie over TKK aan te bieden op een visuele manier (multimediapresentatie) en om potentiële uitwisselingsstudenten ervaringen van andere studenten te laten horen (videointerviews).

De multimediapresentatie is beschikbaar op dvd en op de TKK-website. De interviews met de studenten zijn te vinden op de website van de Student Union.

De feedback op de multimediapresentatie en de studenteninterviews was positief. Studenten vonden het beeldrijke karakter van de informatie een goede zaak. Ze vonden de interviews persoonlijker en informeler dan de multimediapresentatie. De interviews waren een soort van visuele blogs: studenten die op uitwisseling waren, konden hun ervaringen met andere studenten delen. De multimediapresentatie - die van hoge kwaliteit was - was dan weer erg bruikbaar voor promotionele doeleinden.

Proefproject: Virtual Exchange of Students Mobility Experience - Universiteit van West-Hongarije, Departement Geo-informatica

Voor het VM-BASE-project hebben de docenten van de Faculteit Geo-informatica aan de universiteit van West-Hongarije het proefproject 'Virtual Exchange of Students Mobility Experience' opgezet, gericht op uitgaande studenten.

Om studenten te stimuleren op uitwisseling te gaan, is het belangrijk dat ze de juiste informatie ontvangen en dat ze ervaringen van andere studenten horen. Studenten die overwegen om op uitwisseling te gaan, worden vaak makkelijker overtuigd door collega-studenten die al een uitwisseling achter de rug hebben.

In het verleden maakten deze studenten een verslag van hun uitwisseling. Het informatiegehalte van deze documenten was minimaal, omdat ze slechts een paar onderwerpen behandelden. Daarom werd er overgeschakeld naar een online contentmanagementsysteem. Tijdens de uitwisseling brengen de studenten verslag uit van hun ervaringen in een online blog. De berichten in de

blog worden gecategoriseerd door middel van ‘tags’. De studenten geven ‘tags’ naar keuze aan hun berichten.

De belangrijkste informatie op de blogs werd samengebracht in een ‘Mobility Guide’. Studenten die aan een bepaalde gastinstelling verblijven, actualiseren regelmatig de informatie over deze instelling. Uitgaande studenten kunnen op basis van de ‘tags’ die aan de artikels gegeven zijn, zoeken naar het juiste antwoord op hun vraag.

Op dit moment is het nog te vroeg om te weten welke aanpassingen het proefproject nog nodig heeft. Maar wat wel geweten is, is dat studenten de site zeer gebruiksvriendelijk vinden.

4.2.2 Preselectietools & selectie van studenten

Voor docenten zijn preselecties belangrijk om de beste studenten vooraf te kunnen selecteren en studenten aan te trekken die goed voorbereid zijn en de juiste achtergrond hebben voor het volgen van een bepaalde cursus. Zo’n preselectie hoeft niet uitsluitend uit een papieren dossier te bestaan, maar kan uitgebreid worden met een virtuele component zoals webconferentie. De docent kan via webconferentie kennismaken met de kandidaat en zijn of haar studieniveau, sociale en taalvaardigheden controleren.

Proefproject: Online test- en leerinstrument van de Faculteit Bewegings- en Revalidatiewetenschappen - Katholieke Universiteit Leuven

De Internationale Master in Fysiotherapie is een tweejarig Masterprogramma in het Engels aan de Katholieke Universiteit Leuven (K.U.Leuven), gericht op buitenlandse studenten kinesitherapie die al een bachelordiploma behaald hebben.

Uit een bestaand internationaal programma aan de Faculteit Bewegings- en Revalidatiewetenschappen was al gebleken dat de bachelorstudenten van de K.U.Leuven en deze van buitenlandse instellingen vaak een verschillend niveau van voorkennis op gebied van statistiek hadden (hoogstwaarschijnlijk is dit te wijten aan de grote nadruk die K.U.Leuven legt op statistiek en onderzoeksmethoden in het algemeen in vergelijking met andere instellingen). Om die reden werd besloten een instrument te ontwikkelen voor het testen en verbeteren van de statistische kennis van de buitenlandse studenten, voor ze naar de K.U.Leuven komen. Twee cursussen statistiek werden omgezet naar een online versie en geïntegreerd in Toledo, de leeromgeving van de K.U.Leuven. Dit resulteerde in een online test- en leerinstrument. Na een initiële test wordt de student verwezen naar het leerplatform. Wanneer de student niet slaagt voor de test, krijgt hij/zij het advies om de theorie van

het betreffende hoofdstuk te herbekijken; wanneer de student wel slaagt, kan hij/zij verder gaan naar het volgende hoofdstuk.

Over het algemeen kon de tool rekenen op positieve reacties van alle betrokken partijen. De professoren aan de faculteit waren enthousiast over het initiatief, gezien hun eerdere ervaringen met het ontoereikende niveau van de statistische kennis van buitenlandse studenten.

Maar uiteraard hadden de internationale het meest baat bij dit initiatief, vermits zij nu op voorhand precies wisten wat er van hen verwacht werd en de Master konden starten op hetzelfde niveau als hun Belgische collega's. Dankzij het test- en leerplatform werden een groot deel van de buitenlandse studenten er zich inderdaad van bewust dat ze hun statistische kennis moesten verbeteren.

Positief aspect van dit initiatief was ook dat de inkomende studenten reeds toegang kregen tot de tool voordat ze naar Leuven kwamen (weliswaar nadat hun dossier was goedgekeurd aan de K.U.Leuven). Op dat moment zijn ze nog niet officieel ingeschreven aan de universiteit. Deze procedure maakte het voor studenten dus mogelijk om eerst na te gaan of ze de nodige capaciteiten hadden om te slagen, voordat ze beslisten zich definitief in te schrijven.

4.2.3 Voorbereidende cursussen

Een laatste soort van virtuele ondersteuning vóór de uitwisseling zijn de voorbereidende cursussen. Het VM-BASE-project onderzocht het gebruik van voorbereidende cursussen op drie gebieden: taalcursussen (basisvaardigheden in de taal van het gastland), cursussen over cultuur (over de geschiedenis en de cultuur van het gastland, de academische tradities van de gastinstelling) en cursussen rond digitale geletterdheid (bijvoorbeeld een introductie tot de digitale leeromgeving die aan de gastinstelling gebruikt wordt). Hoewel dergelijke cursussen reeds bestaan in de meeste universiteiten, zijn ze vaak nog niet beschikbaar in een virtuele vorm of zijn ze onvoldoende toegankelijk voor uitwisselingsstudenten.

Proefproject: Multilingual Survival Kit in GIS - Universiteit van West-Hongarije, Departement Geo-informatica

De studies in Geografische Informatiesystemen (GIS) bij de faculteit Geo-informatica aan de Universiteit van West-Hongarije zijn zeer gespecialiseerd. Een goede kennis van de technische woordenschat die tijdens het veldwerk gebruikt wordt, is van fundamenteel belang. Het proefproject richtte zich enerzijds op het voorbereiden van inkomende studenten in het gebruik van het Hongaars. Anderzijds hadden de Hongaarse studenten ook een opleiding in

het Duits en Engels nodig. Initieel werd daarom besloten om een drietalige cursus in het Engels, Duits en Hongaars te ontwikkelen. Binnen het kader van het proefproject, werd een wiki opgezet. De studenten, begeleid door een docent, werkten samen om een compilatie van specifieke woorden en terminologie in verband met GIS te maken.

De cursus werd geïmplementeerd in de virtuele leeromgeving Moodle en geïntegreerd in de portaal site van de faculteit waarlangs de studenten toegang tot het platform krijgen. De cursus bevat een wiki, richtlijnen (bijvoorbeeld hoe aanpassingen maken in een wiki), diverse fora en een vragenlijst om feedback te verzamelen.

Een eerste ronde vond plaats in februari 2008 met een groep van 4 studenten. In juli 2008 liep de cursus twee maal in parallel: een eerst gericht op het Engels, Hongaars en Duits, een tweede gericht op het Engels en het Russisch voor een specifieke groep van docenten uit Kazachstan en Tadzjikistan van een Tempus-project, die in augustus naar Hongarije kwamen voor een GIS-opleiding.

In de eerste ronde begonnen de studenten onmiddellijk te werken op de wiki zonder al te gedetailleerde richtlijnen, maar het werd al snel duidelijk dat dit niet de ideale werkwijze was: de opbouw van de wiki was ongestructureerd, zowel docenten als studenten liepen erin verloren en de oorspronkelijke doelstellingen werden niet bereikt. Uit ervaringen in de tweede ronde blijkt dat dit probleem opgelost kan worden door het creëren van duidelijke instructies die stap voor stap worden weergegeven en op de voet worden gevolgd door de docent. Op het einde bevatte de wiki een groot aantal termen, was de structuur evenwichtig en werd ook het drietalige aspect bereikt.

4.3 Virtuele mobiliteit na een fysieke uitwisseling

Ondersteuning is niet alleen nodig voor studenten die vertrekken op een uitwisseling, maar ook nadat deze studenten terugkomen. Mogelijke activiteiten kunnen gericht zijn op de debriefing van de student/docent en de evaluatie van de hele ervaring, maar ook op het versterken van de sociale en andere netwerken die zijn ontstaan tijdens de periode in het buitenland. De VM-BASE-proefprojecten die in de volgende paragrafen worden voorgesteld, focussen op twee thema's: virtuele evaluatie en assessment op een afstand van de uitwisselingsstudent en virtuele alumni.

4.3.1 Virtuele evaluatie en assessment op afstand

Het VM-BASE-project hielp leerkrachten in zowel de gast- als de thuis instelling bij het (virtueel) evalueren en beoordelen van een verblijf van een student in de andere instelling door het doeltreffend gebruik van bestaande tools en instrumenten. Deze tools kunnen een gezamenlijke beoordeling door docenten thuis en in de gastinstelling ondersteunen, of kunnen gebruikt worden voor de evaluatie van studenten die niet langer in het buitenland verblijven, bijvoorbeeld wanneer zij niet geslaagd zijn voor een examen, of wanneer zij nog een taak moeten afwerken na hun verblijf in het buitenland.

Proefproject: Virtuele feedback en informatiesysteem - Laurea University of Applied Sciences

Het doel van dit proefproject was de ontwikkeling van een feedback systeem voor Laurea University of Applied Sciences, om internationaal mobiele studenten beter te kunnen ondersteunen bij de reflectie over hun eigen ervaringen. Ook wilde men op een interessante manier informatie verzamelen voor potentiële toekomstige uitwisselingsstudenten.

Feedback van alle uitwisselingsstudenten werd verzameld via een online vragenlijst, met zowel open als multiple choice vragen. De studenten moesten ook een korte beschrijving of verslag maken van de uitwisseling. Deze werden gepubliceerd in een International Relations Management System database die toegankelijk is voor alle studenten en stafmedewerkers.

Deze beschrijvingen waren in eerste instantie redelijk beperkt en bevatte weinig reflectie over de eigen ervaringen. Dit beperkte de bruikbaarheid voor de toekomstige uitgaande studenten.

In januari 2008 werd een groep van internationale coördinatoren en studenten die terugkeerden van hun uitwisseling bijeengebracht om een eerste versie van een nieuw systeem te maken. De groep besloot een interactieve kaart te creëren die aan de Laurea studenten de verschillende mogelijkheden voor een uitwisseling zou presenteren met behulp van ervaringen van andere studenten, en zoveel mogelijk feiten, foto's, video's en links. Vanwege de gebruiksvriendelijkheid en functionaliteiten werd geopteerd voor een Google-gebaseerde kaart. Voor de inhoud van de kaart (meer bepaald informatie over elke internationale partner van Laurea), werd beroep gedaan op verschillende bronnen, waaronder Laurea's voormalige uitwisselingsstudenten. Het idee was dat de kaart aantrekkelijk moest zijn zodat het studenten zou aanmoedigen en aanzetten om ook op uitwisseling te gaan. Zodra een student het besluit heeft genomen om naar het buitenland te gaan, heeft hij of zij meer

informatie nodig over het gekozen land en instelling. Deze informatie wordt idealiter gegeven door de studenten die zelf al op uitwisseling zijn geweest in het betreffende land/instelling.

De resultaten van het proefproject zijn nog niet volledig verwerkt maar verwacht wordt dat deze tool zal aanzetten tot meer reflectie en de leerervaring van de studenten gevoelig zal verdiepen. Ook wordt verwacht dat het een grote steun zal bieden aan aspirant-uitwisselingsstudenten, wat reeds werd aangegeven door de initiële opmerkingen van de voormalige uitwisselingsstudenten die meehielpen informatie voor de kaart te verzamelen.

Proefproject: Exam aquarium - TKK

Een 'exam aquarium' is een met computers uitgeruste ruimte onder camera-bewaking die gebruikt wordt voor het afleggen van examens. Het is een webgebaseerd examinatiesysteem, dat speciale software vereist. In een exam aquarium kan een student zelfstandig een examen afleggen op een moment dat het meest geschikt is voor hem / haarzelf. De docenten maken de databank met vragen; studenten maken de examens zoals gewoonlijk.

TKK wilde met dit proefproject nagaan welke mogelijkheden een exam aquarium heeft, en in hoeverre het meer flexibiliteit kan bieden voor inkomende en uitgaande uitwisselingsstudenten, doordat ze niet enkel examen kunnen afleggen voor TKK maar ook voor een andere (buitenlandse) instelling.

Het proefproject werd uitgevoerd door het departement landmeetkunde, de hoofdbibliotheek (Teaching and Learning Development Unit), Language Centre en de Student Union van de Helsinki University of Technology. Tijdens het proefproject (academisch jaar 2007 - 2008), was het exam aquarium gevestigd in de hoofdbibliotheek. In totaal namen vijf onderzoekers en acht cursussen deel aan het proefproject. Daarnaast konden studenten ook hun maturiteitsexamen opnieuw afleggen.

De feedback die tijdens het proefproject verzameld werd bij studenten, docenten en medewerkers van de bibliotheek was heel positief. Het exam aquarium werd geschikt geacht voor alle vakken, in het bijzonder voor examens met multiple choice-vragen of voor het schrijven van essays. Het gebruik van wiskundige tekens geeft wel nog hier en daar problemen en ook enkele technische kwesties moeten verder bekeken worden.

Alle betrokken studenten waren bereid om ook in de toekomst gebruik te maken van het exam aquarium. Privacy en flexibiliteit bij het afleggen van examens waren enkele van de belangrijkste troeven volgens de studenten. Zwak punt was de kleine ruimte om het examen af te leggen, en de beperkte

mogelijkheden om de tekst te verwerken en te editeren. Docenten zagen het exam aquarium eerst en vooral als een dienst voor studenten, en minder als een reguliere activiteit. Hierbij rijst uiteraard de vraag naar de mate waarin de docenten willen blijven werken met het exam aquarium.

De bibliotheekmedewerkers, die verantwoordelijk waren voor de opvang van de studenten tijdens het proefproject, waren op hun beurt dan weer zeer enthousiast over het experiment en erg geïnteresseerd om het voort te zetten.

Proefproject: Het ondersteunen van mondelinge examens op afstand voor de Master of European Social Security - Katholieke Universiteit Leuven

Het Masterprogramma European Social Security aan de Katholieke Universiteit Leuven biedt een gespecialiseerde, op onderzoek gebaseerde studie van de sociale zekerheid. Het programma combineert afstandsleren met twee korte verblijven van tien dagen aan de K.U.Leuven. In oktober komen de studenten voor twee weken naar Leuven zodat alle deelnemers met dezelfde basis aan de studie kunnen beginnen. Daarna gaan de studenten terug naar hun land van herkomst en worden ze verder online ondersteund door de docenten. In april komen de studenten opnieuw naar Leuven.

Voor het afleggen van hun examens, hebben de studenten verschillende opties: ofwel leggen ze online een open boek examen af, ofwel doen ze een schriftelijk examen in één van de lokale examencentra onder toezicht van een contact persoon, ofwel doen ze mondeling examen wanneer ze in Leuven zijn. In het academische jaar 2007-2008, was het echter nodig om examens op afstand (e-assessment) te organiseren. Sommige studenten waren afkomstig uit landen waar er geen contact persoon noch een examencentrum beschikbaar was. Verder werd het voor een Master verplicht om het examen mondeling af te leggen. Tot slot waren er een aantal vakken waarvoor een open boek examen simpelweg niet de meest geschikte manier van werken was. Vandaar dat in januari 2008, de examens voor één van de vakken van de Master voor de eerste keer via webconferencing (FlashMeeting) werden georganiseerd.

Ervaringen met deze technologie bleek zeer positief. De kwaliteit van het examen was hetzelfde dan bij een face-to-face mondeling examen. De mogelijkheid van de registratie en het herbekijken van het examen is ook een meerwaarde.

Wel was het zo dat deze manier van examineren via webconferencing het meest geschikt is voor kleinere groepen van studenten. De opzet van dit

mondeling examen was immers zeer intensief qua tijd en personeel, zowel in de voorbereidende fase (planning) als tijdens het examen zelf (ondersteuning). Ook is er een zekere tijd nodig voor zowel de student als de docent om aan het medium te wennen. Ten slotte zijn connectiviteitsproblemen onvermijdelijk en deze kunnen nefast zijn voor de organisatie van het mondelinge examen op afstand.

4.3.1 Virtual alumni

Een van de activiteiten die in het VM-BASE project werden uitgevoerd was een studie over hoe een Virtuele Alumni Associatie kan opgezet worden. In het bijzonder onderzocht deze studie hoe studenten en docenten die deelnamen aan fysieke en/of virtuele mobiliteit na hun ervaring beter kunnen netwerken. Verschillende case studies hielpen een aantal belangrijke vragen rond dit thema te beantwoorden: Wie zijn de alumni? Wat is hun profiel? Waarin zijn ze geïnteresseerd? Waarom willen ze netwerken? Hoe kunnen informatie- en communicatietechnologieën daarbij helpen? Wat zijn de grote uitdagingen? Wat zijn de succesfactoren? Ten slotte werden ook een aantal aanbevelingen gegeven over hoe een virtuele alumni associatie kan opgezet en ondersteund worden.

Volgens de American Heritage Dictionary is een alumnus (mv. alumni) een (mannelijke) afgestudeerde of voormalige student van een school, hogeschool, of universiteit. Een alumni associatie is een vereniging van deze alumni. In deze studie, verwijst de term virtuele alumni associatie naar een alumni associatie waarvan de leden (virtuele alumni) ofwel een fysieke uiwisseling hebben gedaan ofwel hebben deelgenomen aan een virtueel mobiliteitsprogramma. De virtuele alumni gaan hoofdzakelijk met elkaar om via informatie- en communicatietechnologieën en het Internet, eerder dan via face-to-face contact voor sociale, professionele en educatieve doeleinden.

Voor de meeste mensen zijn (virtuele) alumni associaties een middel om te communiceren en samen te werken met andere studenten en alumni. Bovendien bieden zij een forum om te netwerken en ervaringen uit te wisselen. Via deze associaties kunnen studenten en alumni niet alleen in contact blijven met andere studenten en alumni, maar ook met hun voormalige docenten en instellingen. Ook veel instellingen en werkgevers benadrukken het belang van alumni associaties.

Aan de andere kant worden deze netwerken ook geconfronteerd met een aantal uitdagingen. De cultuur rond alumni in Europa, de sterke internationalisering en de fundamentele verschuiving in de manier waarop studenten en alumni verbonden zijn met elkaar, communiceren en beslissingen

nemen, zijn slechts een paar voorbeelden. Toch ziet men de laatste jaren wereldwijd een opvallende toename in de aandacht die besteed wordt aan alumni netwerken.

De vier belangrijkste drijfveren die de toename in aandacht versterken zijn wederzijds economisch en sociaal voordeel, levenslang netwerken, internationalisering en professionalisering. Het is dan ook cruciaal het belang van deze drijfveren te onderkennen. Een functioneel netwerk vereist bovendien een visie van de instelling op lange termijn, een weldoordacht strategisch plan, een doeltreffende en efficiënte uitvoering op een operationeel niveau en bovenal de wens om te slagen.

In de studie worden de verschillende types van alumninetwerken onderverdeeld in vier categorieën: (1) netwerken geleid door de Europese Commissie, (2) netwerken geleid door een instelling, (3) netwerken geleid door de gebruiker, (4) netwerken geleid door studentenorganisaties. In de voorbeelden worden de verschillende concepten en hun sterktes en zwaktes meer in detail besproken. De voorbeelden zijn o.m. Erasmus Mundus Students and Alumni Association (EMA), Alumni for Europe (AfE), de OU Alumni, PoliAlumni, DAAD Alumni, Facebook en MySpace, LinkedIn, Erasmus Student Network Alumni Society en BEST AlumniNet.

Bij het opzetten van een (internationaal) alumni netwerk, moeten een aantal fundamentele aspecten, zoals strategie, doelgroep en infrastructuur, in acht genomen worden. Het opbouwen van een netwerk strategie, het bepalen van de doelgroepen en hun noden, en het opzetten van een bruikbare infrastructuur zijn essentieel om een aantal valkuilen te ontwijken. Een virtuele associatie, waarin leden 24/7 toegang hebben tot diensten, vereist een sterk engagement van de ontwikkelaars, inclusief voortdurend onderhoud, ontwikkeling, monitoring en censuur.

Proefproject: VALE (KHLeuven Erasmus Alumni Netwerk) - Katholieke Hogeschool Leuven

De Katholieke Hogeschool Leuven heeft een grote groep van Erasmus-alumni. Maar hoewel de KHLeuven grote inspanningen levert om contact te houden met haar Belgische alumni, werd er weinig of niets gedaan om contact te houden met de Erasmus-alumni.

In januari 2008 werd besloten om een meer gestructureerde aanpak te hanteren en een meer formeel Erasmus Alumni Netwerk op te starten. De hoofdbedoeling voor het opzetten van dit systeem was om persoonlijke contacten aan te moedigen en te ondersteunen, interessante ervaringen en nuttige informatie te laten uitwisselen (bijvoorbeeld informatie rond cultuur,

verdere studies, carrièremogelijkheden). Het kan ook voor zowel de alumni als de voormalige gastinstelling een middel zijn om levenslang te netwerken. Tussen maart en mei 2008 zette KHLeuven daarom een Facebook-groep op. De Erasmus-studenten van de KHLeuven van de afgelopen twee jaren en van het huidige studiejaar werden uitgenodigd via e-mail om deel te nemen aan de online groep VALE. VALE is Latijn en betekent 'vaarwel' maar in dit geval staat het ook voor “Virtual Alumni network for students who have come to Leuven University College on an Erasmus exchange”.

Hoewel het project goed werd ontvangen door de verschillende betrokken partijen en er initieel veel reactie was, kwam het snel tot een einde. Het proefproject heeft duidelijk aangetoond dat het maken en vooral het onderhouden van een virtueel alumni netwerk, een hele uitdaging is en vraagt om een zorgvuldige planning en organisatie. Hoewel Facebook duidelijke voordelen biedt en een tool is die voor iedereen erg gemakkelijk beschikbaar en toegankelijk is, heeft het ook een aantal nadelen waarmee rekening moet worden gehouden: de waarde van de informatie bijvoorbeeld kan soms in vraag worden gesteld en de werking is sterk afhankelijk van de input van de gebruikers en is daardoor vaak nogal onvoorspelbaar.

5. Evaluatie van proefprojecten rond virtuele mobiliteit

Wanneer men nieuwe manieren zoekt om uitwisselingsstudenten te ondersteunen voor, tijdens en na de uitwisseling, wordt er vaak vertrokken van een idee dat eerst ontwikkeld wordt als een 'proefproject'. Dit proefproject moet eerst op een degelijke manier ontworpen worden. Vervolgens dienen de resultaten grondig geëvalueerd te worden zodat de nodige aanpassingen gemaakt kunnen worden vooraleer het initiatief op een succesvolle manier op grotere schaal toe te passen.

De verschillende proefprojecten in VM-BASE doorliepen ook steeds deze fases: partners kozen ideeën om uit te testen, zetten een proefproject op, evalueerden de resultaten en maakten indien nodig aanpassingen. Het is raadzaam vanaf het begin duidelijk te weten welk type van evaluatie nodig is. Immers, de beste evaluatiegegevens worden verzameld wanneer het hele proces van te voren gepland is. Aspecten die in overweging genomen moeten worden, zijn onder andere: gaat het om een formatieve of summatieve

evaluatie, doe je de evaluatie zelf of wordt deze gedaan door een externe en onafhankelijke evaluator, worden kwantitatieve of kwalitatieve methoden gebruikt, hoe worden de gegevens verzameld en geanalyseerd, ... Wanneer u van plan bent om de evaluatie te gebruiken om anderen van de waarde en effectiviteit van het proefproject te overtuigen, dan is het aangeraden om alle bevindingen samen te vatten in een kort evaluatieverslag.

6. Richtlijnen en aanbevelingen

Door de ontwikkeling van de verschillende proefcursussen die in de vorige hoofdstukken voorgesteld werden, maar ook door de organisatie van workshops en seminars, is in het VM-BASE project geprobeerd virtuele en 'blended' mobiliteit van projectniveau tot mainstream activiteit van de deelnemende instellingen en netwerken te laten uitgroeien.

Voor toekomstige initiatieven moet er nu verder gekeken worden naar maatregelen op verschillende niveaus (institutioneel, regionaal, nationaal en Europees). Dit hoofdstuk geeft richtlijnen en aanbevelingen voor al diegenen die op een of andere manier betrokken zijn bij studentenmobiliteit. De richtlijnen zijn gebaseerd op de lessen die getrokken werden uit de piloten, de discussies tussen de partners in het VM-BASE consortium en de workshops en seminars.

6.1 Voor studenten die van plan zijn op uitwisseling te gaan

Instellingen voor hoger onderwijs kunnen veel verschillende vormen van virtuele of blended mobiliteit activiteiten ter voorbereiding, ondersteuning en opvolgen van hun uitwisselingsstudenten opzetten. Het is evenwel essentieel dat de uitwisselingsstudenten zelf het belang van een goede voorbereiding inzien en proactief zijn in het hele proces.

Als toekomstig uitwisselingsstudent kan je best:

- De voorbereiding ruim op tijd starten (minstens zes maanden voordien). Maak een tijdslijn en een 'to do list' voor je uitwisseling. Ga op zoek naar ervaringen van andere studenten en deel ook de jouwe op forums, websites, blogs;

- Een kijkje nemen op de website van de gastinstelling. Veel informatie is daar immers reeds beschikbaar. Informatie over het studentenleven en je nieuwe omgeving in het algemeen kunnen ook te vinden zijn op toeristische websites;
- Proberen om in contact te komen met studenten en studentenorganisaties van de gastinstelling. Misschien heeft de instelling wel een buddy-systeem dat je automatisch koppelt aan collega-studenten. Een andere mogelijkheid is om te zoeken naar online social communities, bvb. groepen die actief zijn op Facebook;
- De nieuwe taal van de gastinstelling leren en oefenen. Probeer je in te schrijven in een van de beschikbare virtuele taalcurssussen aan je gast- of thuisinstelling.

Wanneer je terugkomt van een uitwisseling, bestaan er verschillende mogelijkheden om in contact te blijven met je gastinstelling. Je kunt ook je eigen ervaringen delen met studenten die zich voorbereiden op hun uitwisseling.

Na de uitwisseling kan je bijvoorbeeld:

- Lid worden van de (online) alumni vereniging van de gastinstelling. Misschien is er wel een groep actief op één van de social networking websites;
- In contact blijven met het International Office en jezelf beschikbaar maken voor het geven van advies aan anderen. Mogelijk kan je een portfolio maken rond je persoonlijke ontwikkeling tijdens je uitwisseling;
- De situatie in je eigen instelling / stad / land proberen te verbeteren op basis van wat je ervaren hebt tijdens je uitwisseling, door feedback te geven aan docenten of aan de instelling;
- Na je terugkeer, je inschrijven voor een virtuele mobiliteitsactiviteit op een andere instelling.

6.2 Voor studentenverenigingen & studentenvertegenwoordigers

Verschillende vertegenwoordigers van studentenverenigingen waren actief betrokken bij het project, en speelden een belangrijke rol bij de validatie van de opgezette activiteiten door het geven van feedback vanuit het standpunt van de

student. Studentenorganisaties kunnen een duidelijke rol spelen bij het ondersteunen van studenten voor, tijdens en na een uitwisseling. Als studentenvereniging, of studentenvertegenwoordiger kan je:

- Uitwisselingsstudenten proactief betrekken bij je organisatie. Het is immers niet vanzelfsprekend dat zij automatisch naar jou zullen komen;
- Alle activiteiten en informatie (in het Engels) beschikbaar stellen van op websites. Maak bij voorkeur gebruik van bestaande tools en instrumenten;
- Samenwerken met andere studentenorganisaties en iedereen die in de instelling betrokken is bij de ondersteuning van uitwisselingsstudenten;
- Voortbouwen op de feedback, ideeën en nieuwe invalshoeken die aangereikt worden door uitwisselingsstudenten en die zeer nuttig kunnen zijn voor de vereniging;
- De eigen leden stimuleren om "internationalisation at home" te ervaren door betrokken te zijn bij de ondersteuning van uitwisselingsstudenten.

6.3 Voor docenten & begeleiders

Vele docenten zijn betrokken geweest bij de ontwikkeling van de proefcursussen en hebben bijgedragen tijdens de workshops over e-coaching. Zij zijn belangrijke spelers bij het inpassen van 'blended mobility' en e-coaching activiteiten in hun eigen cursussen. Als leraar of begeleider kan je:

- De vooruitgang van je uitgaande studenten volgen en indien nodig virtuele ondersteuning organiseren;
- Zorgen voor virtuele ondersteuning voor zowel inkomende als uitgaande uitwisselingsstudenten. Het is echter van groot belang face-to-face ondersteuning niet te vergeten;
- Proberen om deel te worden van een team of in contact te komen met mensen binnen de instelling die over de nodige competenties en vaardigheden beschikken voor het ondersteunen van uitwisselingsstudenten via ICT, wanneer je zelf niet voldoende vertrouwd bent met het gebruik van ICT voor educatieve doeleinden;
- Van gedachten wisselen met het International Relations Office of andere coördinatoren van studentenmobiliteit binnen jouw instelling;

- Studenten na hun terugkeer stimuleren om hun specialiteit en/of discipline gerelateerde studie-ervaring met anderen te delen.

6.4 Voor de (senior) managers van hoger onderwijsinstellingen

Het leidinggevend personeel van hoger onderwijsinstellingen moet het belang van virtuele initiatieven en methoden die ondersteuning bieden voor fysieke mobiliteit expliciet erkennen zoals ze ook het belang van studentenmobiliteit in het algemeen erkennen.

Wil je als manager 'blended' en virtuele mobiliteit daadwerkelijk in praktijk brengen in de reguliere onderwijsactiviteiten van je instelling dan kan je:

- Virtuele activiteiten en cursussen ter ondersteuning van uitwisselingsstudenten een duidelijke plaats geven in de universitaire structuur en beleid en hiervoor zo veel mogelijk naar lange termijn oplossingen zoeken;
- Iedereen in de instelling die betrokken is bij studentenmobiliteit bij elkaar brengen. Leerkrachten, International Relations Officers en IT-mensen of e-learning-deskundigen hebben allemaal hun eigen specifieke deskundigheid als het gaat over de ondersteuning van uitwisselingsstudenten. Het is daarbij belangrijk te beseffen dat als iets misloopt in de communicatie tussen deze verschillende diensten / afdelingen, weinig of niets zal werken, zelfs wanneer er de beste programma's en virtuele leeromgevingen gebruikt worden. Communicatie en coördinatie tussen alle diensten moet daarom vergemakkelijkt worden en alle beschikbare expertise en middelen moeten gebundeld worden. Wees je ervan bewust dat het betrekken van alle betrokkenen een langzaam proces is dat tijd vraagt;
- De uitwisseling van kennis stimuleren door het organiseren van opleidingen en workshops rond het gebruik van educatieve tools en technologieën bij de ondersteuning van uitwisselingsstudenten. Zorg ervoor dat deze expertise over de hele instelling beschikbaar gemaakt wordt;
- Openstaan voor een 'bottom-up' benadering. Ga na wat er momenteel al gebeurt binnen de instelling. Besef echter dat steun van de universitaire top noodzakelijk blijft;
- Goede praktijkvoorbeelden van binnen en buiten de eigen instelling identificeren (onder meer via nationale en internationale universitaire

netwerken waar je lid van bent) en verspreiden en implementeren in de eigen universiteit;

- Medewerkers van International Relations Offices die virtuele ondersteuning organiseren, erkennen en waarderen. Ook leerkrachten moeten gemotiveerd en beloond worden wanneer zij zich engageren in vernieuwende initiatieven.

6.5 Voor de International Relations Officers en coördinatoren van studentenmobiliteit

International Relations Officers zijn belangrijke actoren en hebben de nodige kennis en expertise als het gaat over de ondersteuning van mobiele studenten. Het lijkt in dit opzicht de "natuurlijke" dienst voor het nemen van verantwoordelijkheid. Zij zijn vaak de directe contactpersonen voor de (inkomende en uitgaande) uitwisselingsstudenten, en in die zin hebben ze vanzelfsprekend een belangrijke rol te spelen. International Relations Officers en coördinatoren van studentenmobiliteit kunnen:

- (Virtuele) voorbereidende cursussen voor inkomende studenten organiseren (inclusief de basiskennis van de taal van het gastland);
- Fysieke mobiliteit ondersteunen in alle fasen van het proces (vóór, tijdens en na) en ook ondersteuning bieden aan zowel inkomende als uitgaande studenten. In het algemeen wordt er immers veel meer aandacht besteed aan de inkomende studenten, maar er is ook nood aan ondersteuning voor de uitgaande studenten;
- Een gemengde aanpak gebruiken. Het wordt sterk aanbevolen om virtuele ondersteunende activiteiten af en toe met face-to-face momenten aan te vullen;
- Alle noodzakelijke informatie voor mobiele studenten op een gecoördineerde manier aanbieden. Informatie moet gecentraliseerd worden op de website van de instelling die gemakkelijk toegankelijk is, goed gestructureerd is en regelmatig bijgewerkt wordt. Laat aan de uitwisselingsstudenten weten waar zij alles kunnen vinden;
- De nadruk leggen op het delen van academische (bijv. cursus informatie), praktische en sociale informatie. Zorg voor "eerlijke" informatie die nuttig

is voor studenten, en die niet louter als promotiemateriaal dient voor de instelling;

- Voormalige uitwisselingsstudenten en studentenverenigingen gebruiken als bron van informatie om toekomstige inkomende en uitgaande studenten, vooral op praktisch vlak, bij te staan;
- Aantrekkelijke en gebruiksvriendelijke tools gebruiken om te communiceren met studenten. Stimuleer en faciliteer met behulp van virtuele hulpmiddelen het uitwisselen van ervaringen van uitwisselingsstudenten en volg ook online discussies;
- Samenwerken met IT- of e-learningdiensten om kennis te verwerven over nieuwe ICT-tools die de communicatie met studenten kan vergemakkelijken;
- Samenwerken met die docenten die de uitwisselingsstudenten zullen onderwijzen en begeleiden en stel informatie over inkomende studenten (aantallen, landen van oorsprong, enz.) ter beschikking van het onderwijzend personeel.

6.6 Voor de centrale ondersteunende diensten in instellingen voor hoger onderwijs

Centrale ondersteunende diensten in instellingen voor hoger onderwijs zijn bijvoorbeeld de e-learning- of IT-diensten, bibliotheken, enz. Ook zij kunnen een belangrijke rol spelen bij de bevordering en de verbetering van de kwaliteit van e-coaching in hun instellingen.

Ze kunnen:

- In de behoeften van de mobiele studenten tegemoetkomen door zoveel mogelijk informatie online te verstrekken;
- IT diensten overal beschikbaar maken, de toegang tot Internet vergemakkelijken (en dit niet alleen op de campus);
- Nieuwsbrieven uitsturen en informatie geven over de bibliotheek, IT- en andere diensten die worden aangeboden aan internationale studenten;
- Internationale studenten behandelen als lokale studenten en ze dezelfde toegang en digitale rechten geven;
- Samenwerken met andere diensten en ze trainen in het gebruik van ICT.

6.7 Voor de netwerken van universiteiten en hoger onderwijs instellingen

Netwerken van hoger onderwijsinstellingen kunnen door het verspreiden van informatie via hun eigen communicatiekanalen hun leden aanzetten tot het stimuleren, ondersteunen, adviseren en het uitvoeren van blended mobiliteit en e-coaching activiteiten in het reguliere aanbod. Netwerken kunnen:

- Hun leden bewust maken van en informatie verstrekken over mogelijke virtuele mobiliteitsactiviteiten ter ondersteuning van de fysieke mobiliteit;
- Hun leden meer betrekken en nagaan welke expertise, bestaande informatie, goede praktijkvoorbeelden, interessante projecten er gevonden kunnen worden binnen het netwerk;
- Opleiding en workshops organiseren waarin alle belanghebbenden samenkomen (docenten, International Officers, studentenvertegenwoordigers, technische mensen) voor de uitwisseling van goede praktijkvoorbeelden, projectresultaten, enz.;
- Contacten tussen universiteiten scheppen en faciliteren (door middel van workshops of EU-projecten, ...);
- Studenten virtueel ondersteunen die op uitwisseling zijn tussen de leden van het netwerk onderling en daarbij de VM-BASE ideeën in de praktijk omzetten;
- Een impact proberen te hebben op het EU-beleid, en Europese, nationale en regionale instellingen die zich met onderwijs bezig houden.

6.8 Voor de Europese Commissie en nationale en regionale beleidsmakers

Beleidsmakers op alle niveaus (Europees, nationaal of regionaal) kunnen een cruciale rol spelen in de promotie en bewustmaking van de 'blended mobility' en e-coaching concepten via een top-down benadering. Ze kunnen:

- Informatie over het onderwerp verspreiden, in het bijzonder via de nationale agentschappen in de verschillende landen;
- Er voor zorgen dat de nationale agentschappen informatie die door hoger onderwijsinstellingen wordt gegeven serieus genomen wordt;

- De financiering voor innovatie op een passend niveau handhaven;
- Het belang van virtuele ondersteuningsinitiatieven signaleren en in praktijk brengen;
- Nadenken over hoe nauw verwante projecten op een gecoördineerde manier kunnen samengebracht worden. Zo zou bijvoorbeeld een website gemaakt kunnen worden waarop de resultaten van alle projecten gevonden kunnen worden;
- Er voor zorgen dat de voorgestelde methodes opgenomen worden in mobiliteitsprogramma's met derde landen. Veel van het werk dat nu gedaan wordt, is gericht op mobiliteit binnen Europa, maar de toegepaste methodes zijn wellicht van zelfs meer belang voor die studenten die zich fysiek verder weg bevinden.

Deze publicatie onderzoekt de mogelijkheden om fysieke mobiliteit van studenten te ondersteunen, uit te breiden en aan te vullen door middel van virtuele mobiliteit. Het is een samenvatting van de belangrijkste resultaten en activiteiten die uitgevoerd werden door verschillende Europese hoger onderwijsinstellingen, netwerken en studentenorganisaties tijdens het VM-BASE project ("Virtual Mobility Before and After Student Exchanges"), ondersteund door de Europese Commissie. Dit project focuste op de virtuele ondersteuning van uitwisselingsstudenten voor, tijdens en na de fysieke uitwisseling en de ondersteuning van docenten in het coachen van studenten op afstand (e-coaching).

Education and Culture

Socrates

Minerva

Het VM-BASE project werd gefinancierd met de steun van de Europese Commissie. De verantwoordelijkheid voor deze publicatie ligt uitsluitend bij de auteur; de Commissie kan niet aansprakelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.